

Travis Fink

Troels Fink

18. april 1912 – 26. oktober 1999

Af Niels Thomsen

Troels Fink, der døde for et år siden, blev født i Aabenraa i 1912.

Hans mor var datter af den berømte grundtvigianske højskolemand Ernst Trier. Faderen, den kendte arkitekt Jep Fink, var søn af en sønderjysk gårdejer og af politikeren H. P. Hanssens søster Cæcilie. Begge aner til grundtvigianismen og den nationale grænsestrid fik afgørende betydning for den begavede og historisk tænkende unge mand.

Straks efter skolen begyndte han at studere historie i København. Han deltog ivrigt i projektarbejde, og han fik som 22-årig trykt sin første artikel (om Holstein-Ledreborgs socialpolitiske holdning). Han var med til at grundlægge »Historikergruppen«, der i en menneskealder fastholdt et dusin jævnaldrende i et fagligt fællesskab. I 1936 blev han cand.mag. – bifaget var naturligt nok tysk, som han kendte fra sine første skoleår.

Det akademiske arbejdsmarked var anstrengt, men Fink blev straks ansat som sekretær i den sønderjyske politiadjutantur, som han skulle forsyne med indberetninger om nationale og politiske forhold i landsdelen. Hermed var han også professionelt involveret i den danske retsstats stilfærdige, men intense brydekamp mod hjemmetyskernes nazistiske fremstød i grænselandet. Kampen førtes enigt og med stort held af myndighederne og af lokale politiske og nationale foreninger, der klarede at inddæmme mindretallets truende vækst.

Efter to år forlod Fink sit job i politiet for at få mere tid til at skrive en doktorafhandling, som han afleverede den 27. marts 1940. Han forsvarede den præcis et år senere, men deltog allerede da på ny med fuld kraft i den dansk-tyske kamp om grænselandet. I de første to år af den tyske besættelse – som nok ændrede kampens vilkår og regler, men ingenlunde mindskede dens styrke – ydede han som sekretær for paraplyorganisationen, De sønderjyske danske Samfund, en indsats for at afstive og løfte det forgrenede forenings-

arbejde på kommunalt niveau ud over hele landsdelen. Selv fik han herved lokale kundskaber og kontakter af fremtidig betydning.

Indsatsen gav også fjendskab fra modstanderside, hvilket senere tvang ham »under jorden« og i april 1945 medførte et sprængtentat mod hans nye hus i Århus. Forskrækkelsen var slem nok, men krigens vending og afslutning gav Troels Fink gode muligheder for som voksen at realisere sine interesser og talenter. Jeg gætter på, at et lykkeligt ægteskab med den jævnaldrende Kirsten, hendes to barnefødsler og hendes død 1947 gjorde Fink til en voksen mand. At han nu i fem år var enlig far til to flinke drenge, slog ham ikke af banen, men tvang ham til at lægge kræfterne i væsentlige og overkommelige opgaver. Man kan også antage, at hans interesse og evne til praktisk organisation blev udviklet ved samværet med svigerfaderen, Århus Universitets aktive administrator, Irs. Carl Holst Knudsen, der gav ham gode råd og kontakter før sin død i 1956.

Endelig satte historiens gang nye rammer om hans karriere. Interessen for historie i offentligheden og på universitetet voksede under den tyske besættelse og drejede i høj grad over på nationale problemer og synsmåder. Det var et sindelagsskifte om end mindre for Fink, fordi det harmonerede med hans naturel, talenter og kundskaber – formet blandt andet af hans familiebaggrund og opvækst i det prøjsisk undervungne danske Sønderjylland indtil genforeningen. Det gav ham andre nøgler til samfundets natur, end klimaet i ungdomsårene.

Først i 1930erne var »tidsånden« i det danske universitetsmiljø gået i retning af internationalisme og havde overladt nationale spørgsmål til konservative kræfter. Til dem hørte foruden unge KU-kolonner med støvler også en del veteraner fra grænsedragningskampen i 1920, hvor krav om at få det tysksindede Flensborg med »hjem til Danmark« havde været formuleret og udråbt af nationalistiske akademikere. Flere anerkendte historikere hørte til her, bl.a. professor Knud Fabricius og Vilhelm la Cour, som stadig var meget produktive – det var dem, der nu producerede flerebinds-værkerne om Sønderjyllands Historie og Skånes forsvenskning. Men som en slags overlevende nationalliberale var de i 30erne mærkværdigt isolerede fra kernen af det fagmiljø, hvor de fleste nu afviste al nationalromantisk dyrkelse af danskhedens egenart og »historiske ret« til hele Slesvig ned til Ejderen.

30ernes progressive studenter søgte hellere ud mod fagmiljøets uborgerlige »venstrefløj«, hvor hovedemnet var økonomisk-sociale sammenhænge og konflikter. De var mindre inspireret af afdøde Karl Marx – marxisten Albert Olsen sad 1930–36 endnu i Århus – end af den levende socialradikale professor Arup og af det »Institut for Historie og Samfundsøkonomi« som P. Munch havde fået oprettet, og som nu producerede udredninger af dansk økonomisk og social historie siden 1850. Det lå i tiden, at tolkning af statistiske data og betænkninger om produktions- og levevilkår gav mere indsigt i udviklingen end beretninger om »konger og krige«, som man sagde. Arbejdsløsheden og landbrugskrisen var finere emner end nationale konflikter, der som regel havde dybere årsager og motiver end personligheder, sprog og ideologier. Sådan tænkte man vist også i »Historikergruppen« omkring Fink.

Det farvede også indholdet i Finks disputats, *Udskiftningen i Sønderjylland indtil 1770*. Den beskrev den proces, der medførte landsbyfællesskabets afløsning med individuelt drift og jordeje. Den foregik i Sønderjylland relativt spontant og glidende gennem det meste af 1700-tallet – tidligere end den tilsvarende proces i kongeriget, hvor lovgivningen spillede en større rolle. Fink havde vist evne til at bruge og tolke hidtil ubenyttede danske kilder – de tyske var lukket af krigen – og hans konkrete indsigt i landsdelens geografi hjalp til. Men processens økonomiske drivkræfter og konsekvenser var kun skitserede, og bogen var ingen stor disputats – snarere på niveau med vore dages ph.d.-afhandlinger, hvilket dog også gjaldt mange andre af tidens disputatser, som gennemgående var mindre og skrevet på et meget tidligere alderstrin, end tilfældet blev efter krigen.

Men Fink blev altså i 1941 som 29-årig dr. phil. på en disputats på 210 sider, der nok kunne være skrevet på P. Munchs tal- og daglagde institut. Men fra 1940 var det menneskers beslutninger og loyaliteter, der stjal billedet, og studiet af nationale forhold blev hovedemner både for historikeren og hans publikum. For Fink betød det på længere sigt en korrektion af hans syn på historiens gang – og især på historieforskerens og historieskriverens opgave.

Som ældre var han helt klar over den komplicerede sammenhæng mellem forskerens mulighed for at opfange og forstå begivenheder og tilstande i fortiden: Både han selv og dem, han analyserer, er begrænsede af deres egen situations »forestillinger om

tingenes sammenhænge ... den menneskelige psyke, og ikke mindst ... det fremtidsperspektiv, der over kort eller langt bestemmer hans handlemåde«. Fink tolker her (i 1975) den længst afdøde rigsarkivar A. D. Jørgensen, og ham ophøjer han til videnskabelig overmand over Kristian Erslev, der ellers fejredes som fremskridtets og positivismens profet i Norden. Han er også enig med den gamle autodidakte slesviger om, at forskeren må finde og forstå fortidens aktører i deres faktiske datidige kundskaber og perspektiver. Historisk vurdering af ændringer og begivenheder må ske uden ensidighed, med alvorlig forståelse til begge sider på grundlag af almengyldige præmisser. Til dem hørte selvbestemmelsesretten, men i vore dage ikke gudgiven national ejendomsret. Også slesvigholstenerne kunne have *relativ ret!*

Fink mener da, at historikeren må søge sandheden ved at stille spørgsmål til fortidens kilder ud fra sin egen indsigt, men strukturere og vurdere dem fra flere sider. Ideologisk og grænsepolitisk havde han her et ståsted, en demokratisk »midterlinje« som han sagde. Han følte sig beslægtet med den førnævnte længst afdøde kollega og landsmand A. D. Jørgensen og de unge historikere, der på hans linje kontaktede og udforskede Nordslesvigs danskhed på den folkelige selvbestemmelsesrets grund, som Johan Ottosen og den kommende grænsedragningsarkitekt, H. V. Clausen. Såmænd også med den sprænglærde Aage Friis, der i Finks studietid som professor til sidst havde stået i skyggen af Erik Arup. Men både intellektuelt og politisk på afstand fra Vilhelm la Cour og andre, der vedligeholdt de nationalliberales Ejderpolitik og i en årrække efter 1945 igen kæmpede for at få Sydslesvig »hjem«. Og afstanden var ikke mindre til de længe dominerende antinationale socialister og kulturradikale, der som Arup principielt fraskrev nationaliteten værdi, og endda kunne ignorere de immaterielle kræfter – holdningsmønstrernes og forståelseskløfternes betydning for historiens gang.

Kernen var, at Fink nu grænsepolitisk set sluttede helt op om »Åbenrålinjen«, som hans berømte grandonkel H. P. Hanssen, sønderjydernes mangeårige politiske talsmand, i 1918 havde trukket op af skuffen straks ved Tysklands nederlag i 1918. Trods borgerlige danske politikeres tvesind og partipolitiske misbrug var den blevet realiseret knap to år senere ud fra H. V. Clausens landkort, med et minimum af nationale mindretal på begge sider og dermed et minimum af uret og senere sammenstød. Det konkrete

forløb diskuterede Fink først i 1978, hvilket siden skal omtales, men værdsættelsen af fornuftens og rimelighedens politik nåede ham under krigen.

I 1942 fik han tilbudt stilling på det nye Århus Universitet som fuldtids lektor med Sønderjyllands historie som arbejdsområde. Interessen for nationale og nordiske emner og værdier var vokset eksplosivt siden krigens begyndelse – især fra efteråret 1940, da en bølge af alsangs-danskhed og historiske studiekredse skyllede over landet. »Historikergruppen«, hvis medlemmer nu havde fast arbejde i kultur og højere undervisning, vendte sig fra den internationale socialisme, der aldrig blev til noget. Også fra sit drømmeprojekt om en Danmarkshistorie med ny »fortællende« stil og folkelig vinkel. Den blev realiseret og det med stor succes – men først ti år senere.

I stedet gik hele historikergruppen aktivt ind i Dansk Ungdoms Samvirkes studiekredsarbejde over hele landet – bl.a. med billige populærvidenskabelige bøger over vidt forskellige emner fra Danmarks historie. Serien *Vi og vor fortid* indledtes i 1940 med et af Axel Steensberg redigeret bind om *Den danske Landsby*. Fink bidrog med et kapitel om *Landsbyen og Herrevældet 1500–1750*, der var noget mere blodrigt end disputatsen. Som sædvanlig leverede han ikke bare plan og styring, men også håndværk. Han vidste også nu, at projekter foruden energi og talent også må finde fodslag med omgivelserne – og det havde man her.

»Vi har fundet os selv,« lød det ved en sammenkomst i Historikergruppen. Finks eget bidrag måtte jo være ny litteratur om Sønderjyllands historie til brug for både studenter, jævne årbogslæsere og foredragsholdere i forsamlingshuse. Allerede i 1943 udgav han i den nævnte serie et 220-siders *Rids af Sønderjyllands Historie*. Bogen kom snart efter befrielsen i en ny udgave og blev udbygget med en anden om *Sønderjylland siden Genforeningen i 1920*, som i højere grad fremlagde ny viden – især om det tyske mindretals indre forhold og brydninger i 30erne. Begge de informationsmættede og dog velskrevne oversigtsfremstillinger indgik hurtigt som standardpensum ved begge universiteter og flere andre steder. Sammen med Johan Hvidtfeldt skabte Fink også et solidt værktøj for forskning i emnet med håndbogen *Vejledning i Studiet af Sønderjyllands Historie* (1944). Og 40erne igennem skrev han artikler om landbo-, skibsfart- og socialhistorie – plus en afsnit om perioden 1721–1848 i samleværket *Sydlesvig gennem Tiderne*.

Enhver måtte i disse år vide noget om Sønderjylland, både nord og syd for Skelbæk-grænsen, da denne efter 1945 ganske uventet syntes at kunne flyttes langt mod syd efter det hjemmehørende befolkningsflertals ønske. Interessen var allerede steget fra krigens første år, da udsigten til Danmarks underkastelse under et sejrende Stortyskland for alvor rejste spørgsmål om, hvorvidt og hvordan dansk kultur og national bevidsthed kunne overleve: Hvordan var sønderjyderne forblevet danske under 56 års prøjsisk styre – efter 400 år under holstenske herremænd og tyske embedsmænd? Århus Universitet havde faktisk før sin fødsel i 1928 været tæt ved at få et professorat i sønderjysk historie. Tanken var faldet efter modstand bl.a. fra Erik Arup, men både lærerstab og publikum var fortsat interesseret, så man ansatte i 1942 Fink som lektor. Efter opslag og bedømmelse blev han allerede i 1946 forfremmet til docent – en stilling, der uden opslag kunne gøres til professorat, som det også skete for Fink.

Fink var en god formidler og hans egen undervisning, artikler og foredrag samlede interesserede i sønderjysk historie, og han igangsatte yngre forskere, som indtil i dag har uddybet emnet eller inddraget det som vinkel i bredere projekter. Centeret var længe Århus Universitet, siden også små spredte aflæggermiljøer – men fra 1976 især et nyt Institut for grænseregionsforskning i Åbenrå, hvor staten og amtet siden har finansieret forskning i lokal historie, kultur- og erhvervsforhold med sigte på samarbejde henover grænsen mod syd.

Finks talent som organisator og inspirator blev snart anerkendt og udnyttet. Han havde praktisk og psykologisk sans for beslutninger, ansættelser og korrektioner, vedholdende loyalitet og opbakning af medarbejdere, men også kritisk klarsyn og diplomatisk evne. Allerede før han blev professor (1950), var Fink blevet dekan for sit fakultet, og så vidt vides, vedblev han at spille en rolle i universitetets ledelse til han tog orlov i 1959. En konkret gevinst var erhvervelsen af Sandbjerg gods til brug for akademiske kurser og symposier. Endnu videre rakte den indsats, Fink gjorde for uddannelsen i og studiet af statskundskab (inkl. produktionen af cand.scient.pol.-er), der omsider i 1959 blev indført i Danmark – først i Århus, en halv snes år før end *Alma Mater* klarede at tøjle magtfulde jura- og historieprofessorers kortsynede jalousi.

Karakteristisk for den travle og aktive Århusprofessor var i øvrigt

hans interesse for at skabe og fremme institutioner uden om universitetet. Det snart 50-årige ønske blandt pressens folk om en bedre uddannelse af standens unge imødekom Fink, da han i 1949 overtog Journalistkursus ved Århus Universitet, hvor han selv var leder og siden forstander. Efter hans afgang blev det til Danmarks Journalisthøjskole i en mere bastant skikkelse, men i sine første år var højskolen stadig præget af Finks højskoleidealer, som også udtraktes til et presseforskningsinstitut og et lille pressemuseum. Alt sammen jo i Århus, hvor han fra svigerfars dage altid kendte vej til støtte. Sammesteds lå også snart Erhvervsarkivet, der senere er vokset til en stor afdeling af vort statslige arkivvæsen – men allerede i 50'erne blev domicil for en omfattende faglig udgivelsesvirksomhed under det gamle Jyske Selskab for Historie, hvis formand Fink var i 30 år.

Flere andre hverv og funktioner kunne nævnes. Næst efter Finks indsats som forsker, som straks skal omtales, var det vigtigste hverv dog utvivlsomt den mangeårige tjeneste i Udenrigsministeriet. Hans særlige område – Sønderjylland i »vore dage« dvs. siden nationalitetsskampen tog fat i 1830'erne – var som nævnt brændende aktuelt fra 1945.

Sammen med en enorm tilvandring af tyske flygtninge og knaphed på levnedsmidler rejste Tysklands totale sammenbrud og åbenlyse skændsel over det meste af Sydslesvig stærke krav i den hjemmehørende befolkning om en eller anden slags »genforening« med Danmark eller i hvert fald en selvstændig status fri for Prøjsen, Holsten og de mange flygtninge. I Danmark ville både mange politikere og en stor del af befolkningen ikke bare sende hjælp til disse nyomvendte landsmænd, men også imødekomme deres ønske om at komme »hjem«. Men lige så mange andre ville vente og se. De huskede, at ingen dele af Mellemslesvig havde mønstret over 32% danske stemmer i 1920, hvilket tilmed snart viste sig at være en sæbeboble, afløst af sikkert naziflertal fra omkring 1930.

Politisk var det alligevel en speget sag i befrielsestidens ophidsede klima. De fire sejrende stormagter rådede over hele Tyskland og skulle principielt enes både om den endelige fredstraktat og om forholdene i de områder af Tyskland, deres tropper holdt besat i skarpt adskilte zoner. Mens Danmarks politik parlamentarisk måtte bæres af flere partier – kun Socialdemokratiet og Venstre

havde tilsammen et lille flertal, og netop mellem dem var uenigheden størst. Der måtte nødvendigvis blive tale om en afventende stilling, men også om danske forsøg på at påvirke de vilkår, hvorunder provinsen skulle fordøje sin omvendelse og forberede sin overflytning. Ingen dansk regering kunne forlange afstemning straks, bl.a. fordi den almindelige valgret også måtte omfatte flytninge. Ingen regering kunne undlade at rende de engelske besættelsesmyndigheder på dørene med ønsker om, at der blev sikret de hurtigt voksende danske foreninger, skoler og andre aktiviteter særlige goder, friheder og udtryksmuligheder. Og ingen regering kunne regne med større magt ved at tage et valg på sagen.

De henvendelser og noter, som i årene 1946–48 blev debatteret på Rigsdagen og forhandlet med England, og som navnlig i regeringen Knud Kristensens tid lå på nippet til en regeringskrise (der omsider udløstes i oktober 1947), var altså sprængfarlige og måtte behandles med yderste omtanke i Udenrigsministeriet. Her fandt man det vigtigt at skaffe mest mulig sagkundskab, og da den nye finansminister Thorkil Kristensen pegede på ham, ansatte man fra nytår 1946 den 33-årige lektor Troels Fink som rådgiver i slesvigske forhold.

Det var han i tretten år, en travl virksomhed især i de første ti. Han gik ind i opgaven med stor iver og evne, og gav klare og realistiske råd ud fra den mening, som deltes af departementet og skiftende udenrigsministre inkl. Gustav Rasmussen: At der også fremtidigt ville være et stort Tyskland ved vor dør, og at danske sydslesvigere nok længe ville være flere end før, men dog kun udgøre et mindretal med behov for tolerance fra tysk og økonomisk/psykologisk støtte fra dansk side.

Indholdet i Finks råd er for en stor del refereret i Johan P. Noacks tobindsværk, *Det danske mindretal i Sydslesvig 1945–55* (1997). Før 1949 gik rådene især ud på at udskyde sagen og vinde tid. Man skulle støtte mindretallets krav om særstatus og udsigt til folkeafstemning om ny grænse, indtil omvendelsen ebbede ud. Senere var det om at finde enighed med den nye slesvig-holstenske landsregering om kulturel frihed og ligestilling af mindretallene både nord og syd for grænsen, hvilket lykkedes under den s.k. Kiel-erklæring i 1949. Og til sidst gjaldt det om at skabe internationale rammer om et positivt nabofællesskab med det nye Vesttyskland, der nu blev fuldt selvstændigt, og som i 1955 optoges i NATO. Det

var ved den lejlighed, Danmark fik den genopstandne stormagt med på en bilateral aftale.

Den tog form af en principerklæring om mindretalsrettigheder vedtaget samtidigt af den tyske forbundsdag og det danske folketing. En ukonventionel form for forpligtende kontrakt konstrueret af Fink for at binde Bonnregeringen – men undgå den gensidigt forpligtende mindretalsaftale, der kunne give den tyske stormagt retlig basis for indblanding i danske forhold, og som Danmark derfor havde undgået siden 1920. Den betragtedes – ifølge Nils Svenningsen – som et mesterstykke. I dag kan den førte politik anskues som et sjældent eksempel på fredeliggørelse af nationale grænsekonflikter ud fra politisk fornuft og demokratisk tankegang. Man kan også se det i historisk perspektiv som en knæsetning af den politik, der formedes ved århundredets begyndelse af nordslesvigerne under H. P. Hanssen og af unge københavnske historikere efter A. D. Jørgensen.

Fink havde rødder begge steder. Han var også manden, der ikke bare havde lagt vigtige rammer for det dansk-tyske samliv i grænseområdet, men som også i kraft af sit kendskab til tysk kultur og historie kunne give det positivt indhold. Det forstod regeringen. Da posten som dansk konsul i Flensborg blev ledig i 1959, gjorde man Fink til generalkonsul i Slesvigs største og nationalt mest delte by. Dette embede fyldte han i seksten år under anerkendelse fra både nord og syd. Men jeg savner grundlag for en mere detaljeret skildring af denne fase i hans liv.

Derimod ved jeg, at Finks til tider næsten daglige gang i Udenrigsministeriet og dets arkiv længe forinden havde vendt hans interesse mod dansk udenrigspolitik som helhed. I 1957, da Statsradiofonien bad ham om at holde foredrag om Danmarks udenrigspolitik siden 1864, havde han arbejdet med emnet i nogen tid. Han sagde ja, men valgte at standse i 1914. Ikke bare af pladshensyn, men fordi hans ambition krævede inddragelse af UMs hidtil lukkede arkiver, hvis man skulle se nye linjer.

Den adgang fik han, og hans foredrag blev så til den lille bog, *Fem foredrag om dansk udenrigspolitik efter 1864*. Dens konklusion var, at ønsket om at undgå krig med Tyskland for næsten enhver pris stedse havde været den bærende tanke. I 1914 og i 1940 var det sket i en speciel radikal eller scaveniansk version, der sigtede på fortsat neutralitet under en ublodig tysk »fredsbesættelse« af bæl-

terne eller landet. Tesen krævede jo mere forskning i de overordnede beslutningsprocesser bag dansk forsvarspolitik – og såmænd også bag det slesvigske spørgsmål.

Allerede i 1959 kom så *Spillet om dansk neutralitet 1905–09*. Den viste, hvordan J. C. Christensen gennem kaptajn Lütken hemmeligt havde forhandlet med den tyske generalstabschef, den dansktalende Helmuth v. Moltke, om at indgå en aftale. Sammen med nyindretning af dansk forsvar skulle aftalen sikre, at Tyskland ikke under en storkrig med England skulle besætte Danmark – eller hele Danmark. Albertikatastrofen havde hindret en rigtig aftale, men tyskerne var blevet beroliget både med forsvarsordningen af 1909 og flere venlige signaler fra dansk side – bl.a. ordningen med de danske optanter. Danmark var tæt ved en vasalstatus – og sådan reagerede vi også både i 1914 og under resten af verdenskrigen med tilslutning fra alle de fire partier og Scavenius som udenrigsminister.

Den velskrevne bog vakte opsigt, dels ved »afsløringen« af politikerne, dels fordi den viste, at sikkerhedspolitikken også måtte forstås ud fra tætte konkrete studier af døgnets politik, af opinionen og avisdebat. Samme metode demonstrerede Fink to år senere med bogen *Ustabil balance. Dansk udenrigs- og forsvarspolitik 1894–1905* – det tiår, hvor demokratiet sejrede i Danmark, mens storpolitikken også stillede nye krav om at glemme tabene i 1864, fordi Tyskland nu blev en dominerende magt både til lands og til vands. Et øjeblik var der endda udsigt til en tysk-russisk alliance, som ville »garantere«, dvs. militært beskytte, Danmark og gøre det til en fælles flådebasis.

Venstrepolitikernes »svar« havde i 90erne været at få Danmark anerkendt som »neutralt« område og uden for enhver krig – ligesom Svejts og Belgien.

Det var om trent ligesom illusionerne om erklæring af atomvåbenfrie zoner i 1980erne, og ingen andre end en halv million danske underskrivere på fredsadressen kunne tage den for gode varer, da udsigten til en storkrig for alvor tonede frem. Den ønskede garantierklæring ville endda være farlig som muligt påskud for besættelse af dem, der skulle garantere vor neutralitet. Man måtte søge andre veje, hvad J. C. Christensen så gjorde, som skildret i første bind – mens oppositionen på venstre side (RV og S) sagde, at simpel nedrustning var mindre farligt.

For historikere udmærkedes de to bøger ved bestræbelsen på at kortlægge beslutningsprocessen i et samspil mellem flere aktive og stærke, men ikke determinerende påvirkninger – parlamentariske, psykologiske og sociale strukturer, personlige relationer og »tilfældigheder« udgået af omstændighedernes sammenfald og vekslen over tid. Netop derfor var det afgørende at klarlægge processen til bunds i fuld bredde og at beskue de efterladte beretninger og dokumenter fra flere synsvinkler og med reelt kendskab til psykologiens og politologiens forklaringsvariable, men faktisk også med intuitionens hjælp. Alt sammen noget, der var kendt og brugt af både A. D. Jørgensen og Aage Friis.

Bortset fra en lille forstandig pjece om *Danmarks skæbnetime 1863–64* gav tiden som generalkonsul 1961–75 ikke Fink mulighed for at videreføre sit projekt. Men det blev genoptaget, da han fra 1976 ledede Institut for grænseregionsforskning i Åbenrå. Her færdiggjordes trebindsværket *Da Sønderjylland blev delt 1918–20* (1978–79), der ved kombinationen af Finks forskellige erfaringer nok blev toppen på hans videnskabelige produktion.

Med enorm detailkundskab og sikkert søgende overblik over de strømninger, interesser og personer, som i Slesvig og København brødes om den grænserevision, Tysklands nederlag gjorde mulig, følger Fink her den trinvise og komplekse problemløsning, som på dansk side etableredes før og efter fredstraktaten i Versailles 28. juni 1919. Hver en sten synes vendt og fordomsfrit beskuet fra flere sider – som A. D. Jørgensen forlangte. De mange forskellige personligheder og gruppers målsætning og aktivitet bliver inddraget og vægtet som drivkræfter til slutresultatet – Christian X, Niels Neergaard, H. P. Hanssen, Peter og Andreas Grau, Arbejderbevægelsen, Sydslesvigs separatister, franske diplomater og Flensborg Avis.

Som afslutning skriver Fink, at »Historikeren kan ikke unddrage sig opgaven at fælde dom«, men han tilføjer, at »ved historiens domstol er der en uendelighed af appelinstanser« – så det sidste ord bliver aldrig sagt. Alligevel er der overbevisende styrke i hans konklusion. Den var, at den politik, regeringen fulgte efter H. P. Hanssens opskrift og forbillede, reelt var den eneste politisk bæredygtige og demokratisk forsvarlige. Forsøget på at ændre »Åbenrålinjen« kunne nok vælte regeringen – men havde ingen chance for at finde endsigte realisere en alternativ grænsedragning, som Danmark kunne have fordøjet.

Det er en bog af enestående kvalitet.

Mindre højt vurderer jeg tobindsværket *Estruptidens politiske historie 1875–94* (1986), hvori forfatteren trak sin analyse tilbage i tid og samtidig udstrakte den til at dække dansk politik som helhed. Udenrigs- og forsvarspolitikken er jo tæt forbundne med forfatningskampen, men denne har også helt andre rødder og konsekvenser. Bogen forbigik de basale sociale strukturer og forandringer, der bestemte både stridens emne og dens udfald. Studiet af dette kræver andre vinkler og metoder end her anlagt. De »intime« eller interne kilder kan ikke dække en sådan proces – og de er tilmed relativt sparsomme i denne periode. Estrup var en tavs person, og hans private arkiv giver så lidt, at en virkelig politisk biografi ikke var mulig. De strategiske overvejelser fandt sjældent udtryk – slet ikke i protokollerne fra statsrådet, som blev en formalitet netop under Estrup, fordi både kongen og alle andre frygtede ham. Og endnu var der hverken et politisk aktivt statsministerium eller *spin doctors* i partikontorerne. Men bogens mangler viser måske også metodens begrænsninger: Selv med mægtig flid og engleagtigt retsind og ligevægt vil der være grænser for, hvilket stof af potentiel relevans en forsker kan anskue fra alle sider og fordøje totalt.

Vi ved det knap nok, Fink havde dårlig tid til at eksplicitere sin arbejdsmåde på den måde, historikere senere har vænnet sig til. Han ville måske sige godt det samme, når han tænkte på arbejdsfæller og elever, der aldrig bidrog mere til beretningen om fortiden end påpegning af de metodiske hovedpiner.

Dem så han ganske bort fra i det sidste af sine fem store værker, der først udkom efter hans død under titlen *Båndene bandt. Forbindelserne over Kongedænen 1864–1914* – med en smuk hilsen fra ham til hans tredje ægtefælle. Den mere eksakte overvejelse over tingenes sammenhæng og indbyrdes betydning træder meget stærkt i baggrunden. Til gengæld giver de 77 korte kapitler om enkelte begivenheder, institutioner og personer, der kun er løst forbundne, Troels Fink lejlighed og inspiration til at videregive meget af sin enorme kontante viden og tidsforståelse til os andre.

Både fagfæller og interesserede lægfolk vil her finde spændende og troværdige skildringer af forhold, aktører og stemninger i Sønderjylland i tyskertiden. Vi læser om afholdsbevægelse, Indre Mission, socialisme og grundtvigianere – om den ufredelige Jens Jes-

sen på Flensborg Avis, eventyrersken fru Wildenrath-Krabbe på »Dannevirke«, Marcus Rubins skandaløse artikel i 1911 og meget, meget andet.

Det er en artikelsamling, som både en erfaren historiker og en forhenværende leder af Journalistkursus meget vel kan være bekendt – og som vi andre kan både bruge og nyde. Det vil vi gøre, nu da hans mod, kløgt og energi kun lever i det, han skrev.

Æret være hans minde.

Udvalgte arbejder:

Landsbyen og Herrevældet – s. 49-69 i: A. Steensberg: Den danske Landsby (VovF 1940)

Udskiftningen i Sønderjylland – 210 s., Kbh. 1941 (disputats) Sml. Landsbyfællesskabet i Rinkenæs 1550–1769 – 104 s. (1989)

Gottorperstyret som Forudsætning for Hjemmestyskheden – Fortid og Nutid 1943/44, s. 107-119

Rids af Sønderjyllands Historie – 219 s. (VovF 1942, 1955)

Sønderjylland siden genforeningen i 1920 – 171 s. (VovF 1955).

Sydslesvig 1721–1848 – s. 297-351 i: Sydslesvig gennem Tiderne, I (1946)

Syd-Slesvig 32 s. i: Tidens Ekko, 7, Bergen 1947

Admiralstatsplanerne i 1840erne – s. 287-303 i: Festskrift til Erik Arup 1946

Borgerne og friheden, s. 87-162 i: Historikergruppens Danmarkshist. II (1951)

Økonomisk debat i Slesvig og Holsten 1801–1807, s. 35-87 i: Erhvervshist. årb.1955

Forhandlingerne mellem Danmark og Tyskland i 1955 om de slesvigske mindretal – 65 s. samt dokumenter (Udenrigsministeriet 1959, til tjenstligt brug)

Fem foredrag om dansk udenrigspolitik efter 1864 – 81 s. (Kbh. 1958)

Spillet om dansk neutralitet 1905–09. L.F.C. Lütken og dansk udenrigs- og forsvarspolitik – 341 s. (Jysk S, Århus 1959)

Ustabil balance. Dansk udenrigs- og forsvarspolitik 1894–1905 – 253 s. (Jysk S, Århus 1961)

Otte foredrag om Danmarks krise 1963–64 – 88 s. (1964)

Sønner af de slagne. De fortsatte nederlag efter 1864 og forsvarsbevægelsen – s. 30-42 i: Hilsen til Hæstrup 1969

Da Sønderjylland blev delt 1918–1920, I-III – 773 s. (IfG. Åbenrå 1978–79).

Estruptidens politiske historie 1875–1894, I-II – 621 s. (Odense Uf 1986)

Fra systemskiftet til genforeningen – s. 11-24 i: Festskrift til Tage Kaarsted 1987

De første rids på kortet – Clausenlinjen – s. 10-15 i: Grænsen 1920–1995 (IfG 1995)

Hertug Hans den ældre. – s. 37-58 i: Sønderjy. årb.1997

Båndene bandt. Forbindelsen over Kongeåen 1864–1914, I-II – 736 s. (IfG Åbenrå 1999)

Anden anvendt litteratur:

Linier i dansk historieskrivning i nyere tid ca. 1890–1950. Historisk samfund, Kbh. 1976, heri bl.a. Troels Fink: Den nationale linie i dansk historieskrivning, s. 74-91

J. P. Noack: Det sydslesvigske Grænsespørgsmål 1945–47, I-II – 600 s. (IfG. Åbenrå 1991). – Det danske mindretal i Sydslesvig 1948–1955, I-II – 646 s. (IfG. Åbenrå 1997)

Helge Larsen & R. Skovmand (red.): Festskrift til Troels Fink – 266 s. (Ods Uf 1982), heri:

Roar Skovmand: Til Troels Fink, s. 7-13

N. Svenningsen: Dansk-tysk mindretalsordning 1955, s. 197-210

Troels Finks Bibliografi v. G. Auring, s. 247-266

Sønderjyske årbøger 1992 – en hilsen til Troels Fink (Vojens 1997), heri:

P. Andersen: Troels Fink – som jeg har mødt ham, s. 5-10

Bjørn Svensson: Det skjulte spil (om grænsen 1918–20), s. 209-235

J. P. Noack: Rigsdagspartiernes erklæring 29.6.1949, s. 319-340

Historie og Undervisning. Festskrift til Kjeld Winding (Kbh.1981), heri:

R. Skovmand: Clios børn. Blade fra Historikergruppens første år, s. 181-194

Gustav Albeck (red.): Aarhus Universitet 1928–1978 (Århus 1978), heri afsnit af G. Albeck (s.118-151), H. Friis-Johansen (s. 213-248), E. Rasmussen (s. 341-57), E. Reske-Nielsen (s. 597-606), H. P. Clausen (s. 619-634)

H. P. Clausen: Troels Fink, i: Dansk Biografisk Leksikon IV (1980), s. 403ff
Supplerende utrykt bibliografi venligst tilsendt af arkivar, dr.phil. Jørgen Fink.